

Ранко И. Кеча
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
rkesa@pf.uns.ac.rs

Марко С. Кнежевић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
mknezevic@pf.uns.ac.rs

ИСКЉУЧЕЊЕ ОДГОВОРА НА ЖАЛБУ У СПОРУ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ ОДГОВОРА НА ИНФОРМАЦИЈУ

О УСТАВНОСТИ ЈЕДНОСТРАНОСТИ ЖАЛБЕ УЗ НЕДОЗВОЉЕНОСТ РЕВИЗИЈЕ

Сажетак: Закон о јавном информисању и медијима, ираићећи свој иреи-ходника, иредвића једносйраносй жалбе ироиив иресуде у сйору о ираву на одговор на информацију. Уз то, у итаквом сйору ревизија је недоиуишена. У раду се овај круиин изузетак од оициих иравила иарничној иосиуика исйиује с обзиром на њеову усйавносй. Показује се да је концепић једносйраносйи жалбе делимично неусйаван, и то у смислу оираничења ирава на саслушање као дела ирава на иравично суђење. Након неирања моућносйи усйавноком-форне ителеолошке редукције, иредлаже се један од два моућа начина законодавној рещења, и то иросйо найуишање концепића једносйраносйи жалбе.

Кључне речи: ираво на одговор на информацију; одговор на жалбу; једносйраносй жалбе; ираво на саслушање; равнойравносй сйранака; једнакосй оружја у иосиуику; ираво на иравично суђење

1. УВОД

Закон о јавном информисању и медијима из 2014. године (ЗЈавИнф),¹ поред осталог, уређује и тзв. медијске спорове, раније познате као штампар-

¹ Службени иласник Републике Србије (СГ РС) 83/2014, 22; 58/2015, 3; 12/2016, 13 (аут. тумачење).

ске спорове.¹ Реч је о парничним поступцима у којима се расправља о захтевима поводом објављивања информација у медијима. Инструментални карактер парничног поступка при томе потврђује своје постојање: у овим споровима се општи режим из Закона о парничном поступку (ЗПП)² модификује тако да одговори нарочитим захтевима, од којих је хитност решавања спорова најмаркантнији.

Један од медијских спорова је и спор о праву на одговор на информацију (краће: спор о праву на одговор). Ово право настаје онда када се у медију објави информација која може повредити право или правни интерес једног лица; његов титулар је управо то лице (правно или физичко), а садржински је уперено на објаву одговора у медију, у коме се тврди да је информација неистинита, непотпуна или нетачно пренета (*arg. чл. 83 ст. 1 ЗЈавИнф*).³ Његов смисао је у заштити права личности кроз јавност,⁴ и то кроз примену принципа *audiatur et altera pars*: онај на кога се односи објављена информација се изјашњава о њој. Пошто се изјашњава у истом медију где је и објављена информација, сматра се да је право на одговор манифестација и принципа једнакости оружја, односно једнаких шанси.⁵ Правила о расправљању овог спора су додатно модификована у односу на „општи” режим медијских спорова. Између осталог, жалба против пресуде се не доставља противнику жалиоца на одговор (чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф); речником процесноправне догматике – жалба је једнострана. Уз то, ревизија је недозвољена (чл. 126 ст. 3 ЗЈавИнф).

Концепт једностраности жалбе у овом спору није до сада изазвао пажњу научне и стручне јавности, иако се ради о крупном изузетку од основних поставки савременог парничног поступка. Само по себи то је довољан разлог за обраду проблема. Но, како је питање могућност давања одговора на правни лек судбински везано и за уставна права странака у поступку, потреба за истраживањем је још већа. Већ на први поглед се одмах намеће питање уставности таквог концепта. Томе је и прилагођен след излагања: прво ће бити изложена општа проблематика одговора на правни лек (2), у чисто догматичком, парничном смислу, потом и у уставноправном; након тога ће се додатно разјаснити постојећи концепт једностраности жалбе против пресуде у овом спору (3), да би се на крају могао понудити одговор на постављено питање (4), и у складу са тим предлог за превазилажење проблема (5).

¹ Уп. међутим *УС*, 25. 4. 2019 – Уж 5149/17, *СГ РС* 45/2019, 57 (58), где се још увек користи данас неприкладан термин „штампарски спор”.

² *СГ РС* 72/2011, 73; 49/2013, 54 (*УС*); 74/2013, 18 (*УС*); 55/2014, 53; 87/2018, 53; 18/2020, 5.

³ О одговору на информацију уопште вид. Владимир Водинелић, „Одговор на информацију”, у: В. Водинелић *et alt.*, *Право медија с Моделом закона о јавном информисању*, Београд 1998, 175 и след.; за немачко право вид. Axel Beater, *Medienrecht*, Tübingen 2016², 759 и след.

⁴ Уп. А. Beater, 757 и след.

⁵ В. Водинелић (1998), 177.

2. ОДГОВОР НА ЖАЛБУ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

2.1. Појам и догматичка разрада на нивоу законског права

Под одговором на жалбу се подразумева парнична радња противника жалиоца, којом се он изјашњава о изјављеној жалби. Као главни циљ одговора на жалбу означава се оповргавање разлога правног лека, и кроз то давање аргументације жалбеном суду за њено одбијање, односно потврђивање побијане одлуке.⁶ Потпуније и тиме исправније Познић резонује – одговором на жалбу противник жалиоца тежи ка томе да побијана одлука остане неизмењена, што неће бити случај само ако се она потврди одбијањем жалбе, већ и ако се жалба одбаци.⁷ Другим речима, дакле, противник жалиоца оспорава како дозвољеност, тако и основаност жалбе, као парничне радње нападаног карактера. У том смислу *Фаџини* (*Fasching*) исправно прави паралелу са одговором на тужбу: и њен смисао је да се једна нападана радња противника обеснажи.⁸ Одговор на жалбу није обавезна процесна радња у том смислу да противник жалиоца сноси штетне последице пропуштања.⁹

Могућност давања одговора на правни лек у догматичкој разради заузима значајно место. Општа подела правних лекова се заснива и на критеријуму одговора на правни лек. Тако је још у предратној литератури – пратећи тадашње аустријске узоре – успостављена подела на једностране и обостране правне лекове.¹⁰ Код првих правни лек се не доставља противнику на одговор, док се код других доставља. До данас је овакав приступ задржан¹¹ и представља једно опште добро процесуалистике.

С друге стране, одговор на правни лек има своје место у оквиру учења о начелима, принципима поступка, још једном општем добру процесуалистике.

⁶ Тако Herbert Pimmer, у: Н. Fasching, А. Konecny (Hrsg.), *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, Bd. IV/1*, Wien 2019³, § 468 марг. бр. 13; Annelise Kodek, у: W. Rechberger, T. Klicka (Hrsg.), *ZPO. Zivilprozessordnung*, Wien 2019⁵, § 468 марг. бр. 4; у том смеру и Hans Fasching, *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*, Wien 1990², 903, који садржину одговора на жалбу одређује као заузимање става о жалбеним разлозима.

⁷ Боривоје Познић, *Коментар Закона о парничном поступку. Према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и дојунанама*, Београд 2009, 920.

⁸ Н. Fasching, 903; уп. и Н. Pimmer, у: Н. Fasching, А. Konecny (Hrsg.), § 468 марг. бр. 11.

⁹ То је изгледа разлог због којег устаљена судска пракса негира накнаду трошкова одговора на правни лек. У овом раду нема простора за проблематизовање таквог става, али је нужно да се он маркира.

¹⁰ Уп. Фрањо Горшић, *Коментар Грађанској парничној поступци II*, Београд 1933, 311; Срећко Цуља, *Грађанско процесно право Краљевине Југославије*, Београд 1936, 662 и след.; слично Драгољуб Аранђеловић, *Грађанско процесно право Краљевине Југославије III*, Београд 1933, 8.

¹¹ Б. Познић (2009), 874; Боривоје Познић, Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд 2015¹⁷, 470. Исто је и у савременој аустријској литератури, уместо свих Andreas Konecny, у: Н. Fasching, А. Konecny (Hrsg.), Einl. марг. бр. 8.

У том смислу, реч је о еманацији начела (обостраног) саслушања странака, које подразумева пре свега, али не и искључиво, да је суд дужан свакој странци пружити могућност да се изјасни о захтевима противника – *audiatur et altera pars* (чл. 5 ст. 1 ЗПП).¹² Уз то, понегде само као наличје права на (обострано) саслушање странака, говори се и о начину одржавања начела равноправности, односно једнакости.¹³ Свакако, ако се тежи успостављању посебног начела равноправности странака, које је другачије од начела саслушања, нормативни ослонац постоји у чл. 2 ст. 2 ЗПП. У сваком случају, не би требало да буде спорно да је омогућавање изјашњења о правном леку противника елементарни израз идеје о равноправним процесним позицијама.

Повреда правила о омогућавању давања одговора на жалбу према владајућем схватању има капацитет апсолутно битне повреде поступка у виду ускраћивања права на расправљање пред судом.¹⁴ Међутим, спорно је да ли је то данас ревизијски разлог, или само разлог за понављање другостепеног поступка. Јер, у листи ревизијских разлога није наведена ова апсолутно битна повреда (*arg.* 407 ст. 1 т. 1 и 2 ЗПП), иако она свакако представља релативно битну повреду другостепеног поступка.¹⁵ У сваком случају, повреда има значај само ако је дошло до преиначења побијане пресуде. У супротном, противник жалиоца принципјелно није оштећен, односно нема правни интерес за изјављивање било ког правног лека, иако му је ускраћено изјашњење о жалби. Такође, према ставу *BCC*,¹⁶ с којим се *Познић* очито слаже,¹⁷ недостављање одговора на жалбу самом жалиоцу не представља повреду која има утицај на правилност одлуке о жалби.

2.2. Темељно померање вредновања у ЗПП

Страначки правни лекови у домаћем праву нису одувек били категорици двострани. Обрнуто, утицај изворног аустријског концепта био је

¹² Уп. Миливоје Марковић, *Грађанско процесно право, књига прва, свеска 1*, Београд 1957, 71; Б. Познић (2009), 919; Александар Јакшић, *Грађанско процесно право*, Београд 2017⁹, 675; у том смислу и Душица Палачковић, *Парнично процесно право*, Крагујевац 2004, 253.

¹³ Уп. Ранко Кеча, *Редовни правни лекови у парничном процесу*, докторска дисертација ПФ у Новом Саду (необј.), Нови Сад 1984, 21; А. Јакшић, 675.

¹⁴ Б. Познић (2009), 919; Врховни суд Југославије, *Збирка судских одлука* 1/1970, бр. одлуке 57 = *Билтен Врховног суда Југославије* 28 (1969), 30 = *Правни живои* 4/1970, 72; *Врховни суд Хрватске* Рев 856/81, *Прејлед судске праксе* 20, бр. одлуке 134; *Врховни суд Македоније* Гзз 8/81 *Билтен ВСМ* 16 (1981), 18.

¹⁵ О проблематичном уређењу ревизијских разлога у ЗПП уп. Весна Ракић-Водинелић, „Закон о парничном поступку Србије 2011”, *Правни записи* 2/2011, 553.

¹⁶ *BCC*, 5. 7. 2000 – Прев 410/99, *Судска пракса привредних судова* 4/2000, 71; *BCC*, 10. 10. 1996 – Прев 56/96, *Избор судске праксе* 10/1997, бр. одлуке 94; 10. 11. 1993 – Рев 3700/93, *Билтен BCC* 3/1993, 50.

¹⁷ Б. Познић (2009), 920.

присутан све до ступања на снагу садашњег ЗПП. Наиме, само су правни лекови против пресуде били без изузетка двострани. Супротно, жалба против решења, па чак и против решења као мериторне одлуке у посесорном спору,¹⁸ била је једнострана (чл. 388 ЗПП из 2004; чл. 381 ЗПП из 1976; чл. 367 ЗПП из 1956; *arg. ex* § 620 Грпп).¹⁹ Такво уређење је у већинској литератури било неспорно, и заснивало се на идеји о ефикасности поступка, те пропорционалности; достављање жалбе противнику жалиоца и остављање рока за давање одговора повлачило је за собом утрошак времена, који није био пропорционалан значају самог питања о ком се одлучује.²⁰ Само је *Познић* касније, у постхумно издатом Коментару ЗПП, изнео критику да је тако нешто неоправдано одступање од начела саслушања, којим се гарантује равноправност странака.²¹ *Post festum* Г. *Свињковић* је сматрала да је такав концепт био противан праву на правично суђење из чл. 6 ст. 1 ЕКЉП.²²

Темељну промену је донео тек садашњи ЗПП када је уведена двостраност жалбе против решења. Та новина ипак није наишла на значајнији одјек. Не само да се она у Образложењу ЗПП уопште не спомиње, већ се и у појединим уџбеницима и даље говори да је жалба против решења једнострани правни лек.²³

Речено је од изузетне важности за проблем овог рада. Већ овде треба истаћи да је законодавац темељно променио вредновање: брзина и ефикасност, као вредности које су имале примат у обликовању жалбе против решења као једностране, очигледно су устукнуле пред начелом обостраног саслушања странака. С обзиром да ипак изричитог образложења нема, питање је да ли законодавац желео да спроведе доследно начело обостраног саслушања странака у смислу тзв. обичног права, или на уму имао његову уставно-правну димензију, о чему ће бити више речи у одељку који следи.

¹⁸ Изричито *Ойшћиа сегница Врховној суга Словеније*, 25. 6. 1973, *Порочило VSSlo* 1/1973, 49.

¹⁹ Правни лекови који су изјавивали јавни тужиоци били су према владајућем схватању двострани – они су се достављали обема странкама; вид. Б. Познић (2009), 991 и след. са даљим упућивањем. С друге стране, било је спорно да ли је ревизија против решења једностране (тако *Srećko Zuglia*, *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb 1957, 517) или двострани правни лек (у том смеру Б. Познић [2009], 984 и след.).

²⁰ Уп. Боровоје Познић, Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско њроцесно љраво*, Београд 1999¹⁵, 143: „разлог целисходности”; за *ratio* таквог концепта у изворном аустријском моделу вид. Н. Fasching, 849.

²¹ Б. Познић (2009), 951.

²² Гордана Станковић, „Преглед основних процесних начела парничне процедуре“, *Правни информатор* 2/2012, 15.

²³ Тако Б. Познић, В. Ракић-Водинелић (2015), 499: „Жалба против решења не доставља се противнику на одговор“.

2.3. Уставноправни аспекти

2.3.1. Уводне најомене

Иако је уставноправни ранг начела (обостраног) саслушања странака (данас) неспоран, не може се рећи да је на теоријском плану стање рашчишћено. Рекурирање на право на правично суђење (чл. 32 ст. 1 Устава; чл. 6 ст. 1 ЕКЉП) нужно захтева конкретизацију дела тог комплексног људског права. При томе, и теоријски приступи зависе умногоме и од матичних националних догматика. То показује на најбољи начин и теоријска обрада праксе *ЕСЉП*: док једни говоре о праву на контрадикторан поступак,²⁴ други говоре о праву на саслушање,²⁵ а трећи о једнакости странака, или о једнакости (процесних) оружја. Утолико је проблем у стварању поуздане догматичке основе једног људског права које заиста спада у право на правично суђење. Но, како то показује и домаћа историја, али и упоредно право, до истог резултата се може доћи и на другачији начин. Стога је потребно претходно да се свакако сумарно изложи проблематика, да би се потом питање одговора на правни лек – нарочито кроз призму једне одлуке *ЕСЉП* – могло колико-толико заокружено одговорити из визуре српског уставног поретка.

2.3.2. Дојмајичка конјекстијализација

Право на саслушање (*Anspruch auf rechtliches Gehör*) је процесноправно људско право да се изнесе сав материјал (чињенични, али и правни), као и да га суд узме на знање и позабави се њиме приликом доношења одлуке. То је право које вуче корен из гаранције људског достојанства, и циљ му је да странка заиста буде субјекат поступка, а не да се сведе на његов објекат.²⁶ Садржински операционализовано оно подразумева да странка мора бити „саслушана” пре доношења одлука, при чему то значи да мора доћи до „речи”. У том смислу, и омогућавање одговора на правни лек јесте ништа друго до обезбеђивање права на саслушање.²⁷ Реч је о немачком концепту који се проширио и на друге системе, свакако пре свега оне немачког говорног

²⁴ Тако А. Јакшић (2017), 101.

²⁵ Тако Christoph Graberwarter, Katharina Pabel, *Europäisches Menschenrechtskonvention*, München 2021⁷, § 24 марг. бр. 72.

²⁶ Уп. за немачку литературу и судску праксу само Christoph Kern, у: R. Bork, H. Roth (Hrsg.) *Stein/Jonas, Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Bd. 2, Tübingen 2016²³, vor § 128 марг. бр 15 и след.; за аустријску литературу уп. Walter Rechberger, Daphne-Ariane Simotta, *Zivilprozessrecht*, Wien 2009⁷, марг. бр. 427.

²⁷ Тако већ немачки Савезни усјавни суд (*Bundesverfassungsgericht [BVerfG]*), 24. 7. 1957 – 1 BvR 535/53, *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)* 1957, 1395; уп. и С. Kern, у: R. Bork, H. Roth (Hrsg.), vor § 128 марг. бр. 32 и са даљим упућивањима на новију праксу.

подручја. Тако се у овој литератури и право на правичан поступак из чл. 6 ст. 1 ЕКЉП, као и пракса *ЕСЉП*, схвата кроз призму ове догматичке фигуре.²⁸ Обрнуто, савремена домаћа литература и судска пракса говори о контрадикторности поступка, или о праву на контрадикторан поступак,²⁹ с тим да се понекад под тим термином мисли на нешто фактичко: поступак у којем је заиста било „контрадикторног” расправљања, тј. случај да је заиста дошло до изјашњења противника.³⁰ Коначно, у судској пракси се говори и о расправном начелу у овом контексту,³¹ што је погрешно.³²

Право на процесну једнакост/равноправност подразумева омогућавање једнаковредних процесних позиција странака. Суд је дужан да свакој од странака пружи разумну могућност да се користи својим процесним средствима, и то на начин који је не доводи у суштински неповољнији положај у односу на противника.³³ Стога, омогућавање одговора на правни лек било би симетрично праву на правни лек противника. Данас се овај идеја изражава и кроз фигуру једнакости (процесних) оружја (нем. *Waffengleichheit*), као дела комплексног права на правично суђење.³⁴ Међутим, било би непоштено, а свакако погрешно, везати доктрину о једнакости странака као уставном постулату само за продор права на правично суђење у домаћи дискурс. Југословенска доктрина је била у стању да начело обостраног саслушања у парничном поступку уобличи као израз тадашњег уставног права на једнакост. *Трива* је већ од првих издања свог уџбеника заступао такав став;³⁵ *Познић* је такође од првих издања уџбеника суму тадашњих уставних одредаба конципирао као уставно право на правну заштиту, које је подразумевало, између осталог, да „посебно, суд свакој странци мора омогућити да се изјасни о предлозима и тврђењима њеног противника”.³⁶

²⁸ Из немачког угла нпр. Christoph Grabenwarter, Katharina Pabel, у: O. Dörr et al. (Hrsg.), *EMRK/GG Konkordanzkommentar, Bd. 1*, Tübingen 2013², 745 и след.; из аустријског W. Rehbberger, D. A. Simotta, марг. бр. 217; Oskar Ballon, „Die Beachtung des rechtlichen Gehörs iSd Art 6 MRK durch die Rechtsmittelgerichte“, *Juristische Blätter* 10/1995, 623 и след.

²⁹ Александар Јакшић, *Евројска конвенција о људским правима. Коментар*, Београд 2006, 196 и след.; Никола Бодирога, *Уставна јемства у парничном процесу*, Београд 2019, 270; *УС*, 30. 10. 2014 – Уж 1170/12.

³⁰ За умерену критику таквог приступа већ Siniša Triva, *Грађанско процесно право I*, Zagreb 1972², 118.

³¹ Нпр. *BCC*, Рев 759/07, *Билџен BCC* 2/2007, 26; исто и *УС*, 24. 4. 2014 – Уж 5693/11.

³² Марко Кнежевић, *Расправно начело у српском парничном процесу*, Београд 2016, 7.

³³ А. Јакшић (2006), 194.

³⁴ Тако *УС*, следећи праксу *ЕСЉП*; уп. *УС*, 25. 4. 2018 – Уж 9404/16; 9. 3. 2017 – Уж 2775/15.

³⁵ Уп. S. Triva, 112 и след.

³⁶ Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Београд 1965², 33; још јасније у последњем издању које је он редиговао, у смислу уставноправног ранга права на обострано саслушање: Б. Познић, В. Ракић-Водинелић (1999), 141 и след.

Процесна равноправност (једнаковредност процесних положаја) иако је у блиском, готово судбинском односу са правом на саслушање,³⁷ ипак има, или може имати другачије контуре због којих је оправдано да се самостално третира.³⁸ Прво, питање равноправности странака не мора нужно да партиципира у праву на саслушање. Како то већ *Галич (Galič)* исправно констатује, и ускраћивање права на саслушање може бити засновано на идеји равноправности – онда када суд обема странкама онемогући да се изјашњавају о радњама противника.³⁹ Утолико је исправно да се каже да процесна равнотежа странака претпоставља претходно обезбеђено право на саслушање.⁴⁰ Друго, начело једнакости оружја може да се схвати сасвим другачије – попут још увек мањинског става у немачкој доктрини – као обезбеђивање једнаких процесних шанси. Тада је равноправности материјална, а не само формална.⁴¹

На примеру одговора на правни лек је могуће јасније увидети речено. Право на саслушање захтева да се странци мора омогућити изјашњење о правном леку њеног противника, принципијелно пре доношења одлуке о њему. Њему је удовољено уколико је правни лек двостран. Међутим, и тада се може говорити о повреди права на процесну једнакост. То ће бити случај уколико су рокови за правни лек и одговор на њега драстично различити. У том смислу, општи режим медијских парница је крајње упитан, с обзиром да је рок за жалбу против пресуде осам дана, а рок за одговор на жалбу свега три дана. Дакле, иако је обезбеђено право на саслушање, процесна равнотежа није. Свакако, овај пример је могуће посматрати другачије, и то кроз право на делотворно саслушање, при чему је конкретна могућност остваривања овог права акцентована. Према оваквом приступу све се завршава на нивоу права на саслушање, и то је правац који је прилично скептичан према постојању једнакости оружја као засебној догматичкој фигури.⁴²

Када се речено има у виду, чини се да је омогућавање одговора на правни лек у уставноправном смислу погодније свести на право на саслушање, као део права на правично суђење (чл. 32 ст. 1 Устава), које је међутим, као

³⁷ Уп. *BVerfG*, 30. 9. 2018 – 1 BvR 2421/17, *NJW* 2018, 3634 (марг. бр. 28).

³⁸ Тако и *УС* веома јасно, с тим да уместо „права на саслушање“ говори о „праву на контрадикторни поступак“, одлука од 30. 10. 2014 – Уж 1170/12, бр. 7 обр.

³⁹ Aleš Galič, „Pravo na saslušanje i pravna pravila“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu* 56 (2006), 482.

⁴⁰ Stefan Muckel, „Grundrechtsgleiches Recht auf prozessuale Waffengleichheit“, *Juristische Arbeitsblätter* 1/2019, 75.

⁴¹ Max Vollkommer, „Der Grundsatz der Waffengleichheit im Zivilprozeß – eine neue Prozeßmaxime?“, у: P. Gottwald (Hrsg.), *Festschrift für Karl-Heinz Schwab*, München 1990, 503 и след.

⁴² Уп. W. Rechberger, D. A. Simotta, марг. бр. 427, који истичу да се право на саслушање и једнакост оружја у парничном поступку садржински готово у потпуности поклапају, за разлику од кривичног поступка.

такво, и израз неприкосновености људског достојанства (чл. 23 ст. 1 Устава). Околност да Устав редакцијски не спомиње ово право – за разлику од немачког Основног закона – није разлог да се оно негира.⁴³

2.3.3. УС о уставној правном значају одговора на њравни лек

У одлуци из 2016. године УС је одлучивао о уставној жалби против ревизијске одлуке, којом је преиначена побијана другостепена пресуда. Подносилац уставне жалбе је истакао да му ревизија није била достављена на одговор. УС је на догматички не баш јасан начин усвојио уставну жалбу: он је пошао од начела контрадикторности које има за циљ да обезбеди једнакост оружја, па је зато у конкретном случају повређено право на правично суђење.⁴⁴ Према томе, иако је резултат јасан – о правном леку против пресуде не може се једнострано одлучивати – остало је нејасно да ли је реч о једном уставном праву које је вишеслојно, или је реч о посебним правима. Како год, посао УС није био нарочито тежак – у конкретном случају достављање ревизије на одговор било је (и још увек је) обавезно.

2.3.4. ЕСЉП о једностраности жалбе у њарничном њостујуку: одлука у њредметиу Бер (Beer) њрођив Аустрије

Једностраност правног лека против решења у тадашњем аустријском праву била је поводом за изјашњење ЕСЉП у предмету *Бер* против *Аустрије* 2003. године.⁴⁵ Случај се односио на решење о трошковима поступка, које је у аустријском праву нападљиво рекурсом (жалбом против решења према домаћем концепту). Као што је речено, изворни аустријски модел је подразумевао једностраност овог правног лека, а уз то, одлука о њему је била (и још увек је) апсолутно неревизибилна. Рекурсни суд је преиначио решење о трошковима без омогућавања изјашњења противника, тако што је одбио његов захтев за накнаду трошкова. С обзиром да није било даљег редовног правног пута, он се обратио стразбуршкој инстанци, истичући да му је повређено право на правично суђење одлучивањем без могућности његовог изјашњења. Аустрија се бранила аргументом да одлучивање о трошковима поступка не спада у поље примене чл. 6 ст. 1 ЕКЉП, а да, поврх тога, због „неважности питања” и интереса процесне економије, земљама чланицама остаје право да сузе право на саслушање.⁴⁶

⁴³ У том смеру међутим А. Јакшић (2017), 197: „начело обостраног саслушања у парничном поступку нема ранг уставног начела, као што то случај у другим европским државама [*scil.* у немачком праву, прим. аут.]”; слично Н. Бодирога, 270; за критику вид. М. Кнежевић, 403.

⁴⁴ УС, 25. 2. 2016 – 3532/14.

⁴⁵ *Beer v. Austria*, 6. 2. 2001 – 30428/96.

⁴⁶ Ст. 15 одлуке.

ЕСЈП је међутим утврдио повреду права на правично суђење, изричито побијајући аргументацију Аустрије. Након што је заузео став о *ratione materiae* примењивости чл. 6 ст. 1 ЕКЈП,⁴⁷ сложио се са претходном оценом Комисије да је повређен принцип једнакости оружја. Потом је изнео кључну аргументацију.

Суд налази да је разумљиво да у подређеним стварима, попут одређивања трошкова поступка, националне власти требају да имају обзира према захтевима ефикасности и процесне економије. Као што судска пракса потврђује, суд придаје велику важност том циљу, али он, међутим, не оправдава занемаривање фундаменталног принципа контрадикторности поступка. У ствари, чл. 6 ст. 1 је створен пре свега ради обезбеђивања интереса странака и интереса уредног вршења правосуђа (*Acquaviva v. France judgment of 21 November 1995, Series A no. 333-A, p. 17, § 66; Nideröst-Huber v. Switzerland judgment, op. cit. p. 109, § 30*). Чак и ако, како тврди Влада [Републике Аустрије, прим. аут.], у жалбеном поступку поводом решења о трошковима могућност изношења правних и чињеничних навода може бити ограничена, на странкама је да кажу да ли један поднесак завређује њихов коментар. Оно што је у игри је поуздање парничара у рад правосуђа, које је засновано, *inter alia*, на знању да су имале могућност да се изјасне о сваком документу из списка предмета (*Nideröst-Huber v. Switzerland judgment, op. cit., p. 108, § 29*).⁴⁸

Према томе, за *ЕСЈП* нема двојбе о значају двостраности жалбе и њеном примату у односу на друге вредности. Тако нешто је срж правичног поступка, с тим да је овде видљиво да се проблем решава у оквирима принципа једнакости оружја и/или контрадикторности поступка, а не кроз на право на саслушање. Такође, уместо рекурса на традиционални корен права на саслушање (достојанство личности), вредновање се помера на однос појединца и државе у виду његовог поверења у јавну власт.

3. ЈЕДНОСТРАНOST ЖАЛБЕ ПРОТИВ ПРЕСУДЕ У СПОРУ О ПРАВУ НА ОДГОВОР

3.1. Основне контуре концепта једностраности жалбе

Жалба против пресуде се у овом спору уопште не доставља противнику жалиоца, тако да он ни не зна да се води другостепени поступак. О томе он стиче сазнање тек када му се достави одлука о жалби, која може бити како у његову корист (одбацивање жалбе или њено одбијање), тако и на његову

⁴⁷ Ст. 13 одлуке.

⁴⁸ Ст. 18 одлуке.

штету – преиначење побијане пресуде. У потоњем случају он правноснажно губи спор. У тој хипотези – за разлику од хрватског права⁴⁹ – нема места ревизији, с обзиром да је она изричито искључена; чл. 403 ст. 2 т. 2 ЗПП се стога не примењује.⁵⁰ Тада не може бити речи ни о разлогу за понављање поступка. Иако је противнику жалиоца заиста онемогућено расправљање пред судом (чл. 426 т. 2 ЗПП), то није „противно закону”, јер управо закон онемогућава право на расправљање.

3.2. Генеа концепта

Једностраност жалбе у овом спору је уведена тек Законом о медијима из 2003. године.⁵¹ Реч је о закону који је заменио претходни, масивно критиковани закон из 1998. године. Његова подлога је засигурно, макар у овом делу, био Модел Закона о јавном информисању *Београдској центри за људска њрава*,⁵² у коме је била предвиђена једностраност жалбе (чл. 178 ст. 2), као и недозвољеност ревизије (чл. 178 ст. 7). У образложењу овог Модела закона, међутим, нема спомена о једностраности жалбе као такве. Нема ипак сумње да је и за ауторе она била израз тежње ка обезбеђивању операционализације одредбе о хитности поступка. Вреди истаћи и да је пре Модел закона у литератури било позива на једностраност жалбе. Тако је *Ивошевић* готово ламентирао над тада постојећом двостраном жалбом против пресуде у и овом спору, јер је то било „противно хитности”.⁵³

3.3. Циљ концепта

У Владином образложењу Предлога ЗЈавИнф – сходно, нажалост, успостављеним узусима – нема никаквог спомена о циљу одредбе. Наиме, за читава Глава XIX ЗЈавИнф се као образложење нуди само следеће:

⁴⁹ Вид. чл. 382а ст. 1 ал. 4 хрватског ЗПП, према последњој новели из 2019 (*Narodne novine* 70/19).

⁵⁰ Према пракси *ВКС*, у поље примене чл. 403 ст. 2 т. 2 ЗПП не спадају они спорови у којима је ревизија законом искључена; за примену тог схватања у спору о праву на одговор вид. *ВКС*, 24. 2. 2021 – Рев 2960; супротно, међутим, у одлуци од 16. 5. 2018 – Рев 2679/18. С друге стране, и *УС* заступа став да ревизија због преиначујуће жалбене пресуде није дозвољена онда када је у конкретном спору законом искључена, вид. само одлуку од 21. 3. 2019 – Уж 4885/17 са даљим упућивањима). – Међутим, посебна ревизија је могућа и у овом спору, али само ако су испуњени услови из чл. 404 ст. 1 ЗПП, уп. *ВКС*, 30. 8. 2018 – Рев 4296/18.

⁵¹ *СГ РС* 43/03; 61/05; 71/09; 89/10 (*УС*); 41/11 (*УС*).

⁵² Владимир Водинелић *et al.*, *Право медија с Моделом закона о јавном информисању*, Београд 1998, 205–285.

⁵³ Зоран Ивошевић, „Узвраћање на информацију правом на исправку и правом на одговор”, *Анали Правног факултета у Београду* 4/1995, 465 и след.

У овом поглављу Закона, садржане су заједничке одредбе које се односе на судски поступак правне заштите по тужби за: објављивање одговора, исправке, повреду претпоставке невиности, забрану говора мржње, права и интереса малолетника, забрану јавног излагања порнографије, права на достојанство личности, права на аутентичност, односно права на приватност, као и накнаду штете и права на деобу добити. Њиме је утврђена хитност поступка, детаљно су уређена правила која се односе на главну расправу, доношење пресуде, пресуди, праву на жалбу, ревизију и др.⁵⁴

Из овакве очигледно празне формулације, којом треба да се образложи како чл. 125 ст. 4, тако и бројне новине које су предложене, не може се ни грубо наслутити намера законодавца. Ипак, телос одредбе мора постојати, а он се поуздано може видети у тежњи за (још) хитнијем решавању овог типа медијског спора. То је видљиво из системског погледа на његове друге посебности: краћи инструктивни рокови за поступање судова у жалбеном поступку (чл. 125 ст. 7 ЗЈавИнф), односно искључивање дозвољености телеграфских поднесака (чл. 125 ст. 5 ЗЈавИнф). С друге стране, тежња за брзим окончањем овог спора одговара смислу права на одговор на информацију: оно има смисла само ако објава одговора у медију уследи убрзо након објаве саме информације. Информативна вредност одговора пропорционална је временској близини објаве информације на коју се он односи.⁵⁵

Према томе, идеја је да се преко већ општих правила о хитном решавању медијских спорова обезбеди још брже поступање. Рок од три дана за давање одговора, како је предвиђено за остале медијске спорове (чл. 125 ст. 3 ЗЈавИнф), очигледно је за законодавца неприхватљив. Хитност за њега нема цену. Изјашњења у литератури из ранијег периода о непримереној двостраности жалбе против пресуде у овом спору, и то због потребе хитног решавања, само потврђују речено.

4. УСТАВНОСТ ИСКЉУЧЕЊА ОДГОВОРА НА ЖАЛБУ

4.1. Спада ли овај спор у поље примене?

Прво питање које се намеће из визуре праксе *ЕСЈП* која далеко најснажније утиче на домаћи дискурс јесте оно о природи спора: да ли је реч о остваривању материјалноправног захтева („одлучивање о правима и обавезама” [чл. 6 ст. 1 ЕКЈП]) или само о процесноправном питању. Уколико је

⁵⁴ Предлог Закона о јавном информисању и медијима, 55, доступно на http://www.parliament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/predlozi_zakona/2511-14.pdf (приступљено 3. 12. 2020).

⁵⁵ Уп. А. Beater, 770/771.

одговор у смислу прве хипотезе, постоји могућност да је чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф уставноправно споран.

Иако се одговор чини саморазумљивим, није на одмет истаћи да би редакторски приступ савременог српског законодавца могао да макар на први поглед проблематизује ствар. Јер, у чл. 88 и 89 ст. 1 ЗЈавИнф говори се о тужби, односно тужбеном захтеву, што су чисто процесноправни појмови. Међутим, то што су изабрани ови термини не мења ништа. Право на објаву одговора је субјективно право као такво,⁵⁶ и то материјалноправне природе; то је материјалноправни захтев као и сваки други. Редакторски приступ законодавца је само атавистички разумљив, с обзиром да се базира на превладаном цивилистичком учењу по којем је материјалноправни захтев „тужба у материјалном смислу“.

С друге стране, не би требало ни да буде спорно да и поступак по жалби против пресуде спада у поље примене чл. 32 ст. 1 Устава. Иако се у њему контролише првостепена пресуда (контролни карактер жалбеног поступка), уједно се и одлучује о предмету спора онда када се побијана пресуда потврђује или преиначава. Према речима УС, „процесноправна једнакост и равноправност странака у поступку односи се на сваку фазу поступка пред судом“. Такође, у одлуци из 2016. године је јасно потврђен овај став, с обзиром да се радило о једностраности ревизије (горе 2.3.3).

4.2. Парцијално ускраћивање права на саслушање

Иако се противнику жалиоца негира могућност изјашњења о изјављеној жалби, и сходно томе његово уставно право је принципијелно увек повређено када се одлучује о жалби на тај начин, ипак од резултата одлучивања и даљег инстанционог пута зависи да ли је дошло до повреде *in concreto*. Како је речено, само за себе онемогућавање изјашњења пре доношења једне одлуке не значи да је дошло до ускраћивања права на саслушање. Ако жалба буде одбијена или одбачена, не може ни да се говори о уставноправно неприхватљивом стању, јер титулар уставног права на саслушање – противник жалиоца – није „оштећен“ одлучивањем о једностраној жалби.⁵⁷ Стога, једино преиначење (тзв. диформна пресуда) потенцијално води ускраћивању уставног права. Тај став износи Балон (*Ballon*) још 1983. године. По њему, једностраност правног лека није проблематична само онда када је диформна

⁵⁶ Тако већ Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Београд 1993¹³, 351, додуше говорећи о праву на исправак информације: „право на исправку информације има карактер једног субјективног неимовинског права, за чију је заштиту предвиђен пут парничног правосуђа“.

⁵⁷ Супротно изгледа УС, који у одлуци од 25. 2. 2016 – Уж 3532/14 истиче: постоји повреда права на правично суђење „у ситуацији када подносиоцу уставне жалбе ревизија није достављена на одговор, а посебно имајући у виду да је другостепена пресуда преиначена на његову штету“ (курзив додат).

одлука жалбеног суда нападљива – тада се кроз правни лек против такве другостепене одлуке обезбеђује накнадна могућност противнику жалиоца да се изјасни и о жалби.⁵⁸ Његово схватање касније прихвата и *Рехбергер* (*Rechberger*).⁵⁹ Такође, ако се сагледа чињенични контекст случаја *Бер*, може се претпоставити да је и *ЕСЉП* пошао од таквог приступа. Наиме, управо је у том случају диформна одлука другостепеног суда била ненападљива правним леком (в. горе 2.3.4).

С обзиром да је у спору о праву на одговор ревизија изричито искључена (чл. 126 ст. 3 ЗЈвИнф), садашњи концепт се показује *prima vista* неуставан само у случају диформне другостепене пресуде. Не постоји могућност да се противнику жалиоца обезбеди накнадно право на саслушање кроз изјављивање ревизије. Штавише, он то не може ни да учини кроз предлог за понављање поступка, тј. кроз понављање другостепеног поступка, јер ускраћивање права на расправљање није „противно закону” (в. горе 3.1). По овоме се овај случај разликује од традиционалних изузетака од права на саслушање (издавање платног налога и одлучивања о привременим мерама без изјашњења противника предлагача) који су уставноправно неспорни. Јер, у тим случајевима право на саслушање се обезбеђује накнадно кроз правно средство (приговор против платног налога, односно жалба против решења о привременој мери). Отуда у потпуности стоји теза *Марковића* да је ту реч само о привидном одступању од начела обостраног саслушања.⁶⁰

4.3. Да ли мисао о хитном решавању спора о праву на одговор може да оправда ускраћивање права на саслушање?

Сходно учењу о прихватљивости ограничења уставних права, то би било могуће само ако оправдано зарад неког другог уставног права, не и због правнополитичког вредновања. У том смислу, једино би могло да се каже да је постулат хитности поступка заправо израз права на суђење у разумном року као дела права на правично суђење. У тој конструкцији, с обзиром да је хитност поступка, а тиме и једностраност жалбе успостављена због значаја спора за тужиоца (вид. горе *ad.* 3.3), то би значило да је у игри заправо његово право на суђење у разумном року.

Таква теза је очигледно погрешна, јер једностраност жалбе може да буде на штету управо тужиоца – када успе у првом степену, а по жалби туженог

⁵⁸ Oskar Ballon, „Der Einfluss der Verfassung auf das Zivilprozessrecht“, *Zeitschrift für Zivilprozess* 4/1983, 472.

⁵⁹ Walter Rechberger, „Gehördefizite im österreichischen Rechtsmittelverfahren“, у: O. Ballon, J. Hagen, *Verfahrensgarantien im nationalen und internationalen Prozessrecht. Festschrift, Franz Matscher zum 65. Geburtstag*, Wien 1993, 377.

⁶⁰ М. Марковић, 71.

се пресуда преиначи. Њему је повређено право на саслушање, иако његово право на суђење у разумном року као подлога концепта једностраности жалбе фигурира као оправдање ускраћивања права на саслушање.

Међутим, много је важније ствар сагледати из перспективе обе странке, дакле, независно од наведене конструкције, која је заправо страна законодавцу. Једностраност жалбе из чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф није за њега резултат вредновања права на суђење у разумном року тужиоца, већ последица правнополитичког вредновања. Оно је као такво можда оправдано, али је непомирљиво са уставним захтевима. Право на саслушање као једно „праправо” (нем. *Urrecht*),⁶¹ као право које је еманација достојанства личности, у случају жалбеног поступка не може да буде потиснуто вредновањима процесне економије. Такав приступ је већ „осуђен на пропаст” ако се ствар сагледа и из визуре *ЕСЈП*. Доктрина успостављена у предмету *Бер* показује да је чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф „тим пре” неуставан. Јер, у том предмету се радило о једностраности жалбе против решења о трошковима, а једини аргумент тужене Аустрије је био тај да се ради о неважној одлуци која нема везе са предметом спора, и која се напада ограниченим правним леком, те да је зато држава чланица ЕКЈП овлашћена да сузи право на саслушање. *ЕСЈП* је, међутим, истакао две битне ствари које ваља поновити. Прво, да постулати ефикасности и економичности морају да устукну пред захтевом права на саслушање. И друго, да је небитно да ли је сам правни лек ограничен, с обзиром да је у игри поверење странака у вршење правосуђа. Дакле, није битно да ли је ускраћивање права на саслушање било каузално за правилност одлуке. Вредност која се штити је апсолутизована у том смислу. Негирати тако нешто за жалбени поступак у којем се одлучује о меритуму ствари, као што је то случај са чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф, тим пре не може издржати уставно-правни тест. Тешко је очекивати да би УС одступио о доктрине *ЕСЈП*, али што је и важније, за тако нешто тешко да би могао да пружи стварне разлоге.

4.4. Екскурс: одлука Уставног суда из 2010. године о уставности недозвољености ревизије у спору о праву на одговор

До правог схватања укупног концепта једностраности жалбе у овог спору *Уставни суд* није успео да дође када је 2010. године одлучивао о уставности искључивања ревизије. Подлога за одлучивање је био Закон о медијима из 2003. године, који је садржавао идентичан концепт данашњем. Он се задовољио са општим учењем о законодавчевој надлежности да уређује „ванредне правне лекове“, тј. пошао је од – иначе исправног на општем плану – схватања да је уставом загарантован само двостепени поступка, не и

⁶¹ *BVerfG*, 30. 9. 2018 – 1 BvR 2421/17, *NJW* 2018, 3634 (марг. бр. 28 са даљим упућивањима).

тростепени.⁶² Тиме је оставио по страни кључну међузависност једностране жалбе против пресуде и отварања даљег инстанционог пута у случају пре-иначења побијане пресуде. Јер, отварање ревизијског пута у том случају једино може да санира ускраћивање гарантованог људског права.

4.5. Међуисход

Једностраност жалбе против пресуде у спору о праву на одговор, уколико се схвати апсолутно, представља недозвољено ускраћивање уставног права на саслушање противника жалиоца у случају усвајања жалбе и пре-иначења побијане пресуде. Не постоји уставноправни разлог за његово ограничење, нарочито не у виду вредновања хитности.

Речено још увек не значи да је дат коначан одговор на питање уставности. Остаје да се провери могућност телеолошке редукције чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф.

4.6. Могућност уставнокомфорне телеолошке редукције?

Иако још увек неприхваћена у већинској методолошкој и догматичкој мисли, телеолошка редукција јесте признати метод тзв. судијске надградње домаћег права. Реч је о методу попуњавања тзв. скривених правних празнина, када се из поља примене једне норме одстрањује један чињенични комплекс, јер је противан циљу норме.⁶³ Отуда и сам назив. С друге стране, сазнавање важећег права помоћу уставних вредновања није ограничено само на уставнокомфорно тумачење,⁶⁴ већ и попуњавање правних празнина, укључујући и скривене, може бити њима условљено. У том смислу, уставнокомфорна телеолошка редукција би подразумевала да се поље примене једне норме – полазећи од језичког тумачења – редукује на уставноправно прихватљиву меру, јер би у супротном, тај „вишак” био директно противан Уставу.⁶⁵

⁶² УС, 9. 6. 2010 – IУ 73/06, *Билџен УС* 1/2010, 124 и след.

⁶³ Телеолошку редукцију као методолошку фигуру код нас, чини се, први уводи *Водинелић*; вид. Владимир Водинелић, *Грађанско право. Уводне теме*, Београд 1991, бр. 457. О овој методолошкој фигури вид. Thomas M.J. Möllers, *Juristische Methodenlehre*, München 2019², 229 и след.; Ernst A. Kramer, *Juristische Methoden Lehre*, München-Wien-Bern 2016⁵, 233 и след.

⁶⁴ И овај метод тумачења први код нас уводи *Водинелић*; вид. В. Водинелић (1991), бр. 454.

⁶⁵ Један пример из праксе УС треба то да илуструје, иако свој методолошки след овај суд није именовано телеолошком редукцијом. Одредбу ЗПП из 2004, по којој ревизију странка мора да изјави преко пуномоћника адвоката, ВСС је схватио дословно, тако да је одбацио ревизију коју је странка заиста сама изјавила, али је уједно била адвокат. УС је сматрао да је такво схватање погрешно и уставноправно неприхватљиво (украћивање приступа суду), с обзиром на циљ саме норме, односно концепта обавезног адвокатског заступања у поступку по ревизији; вид. одлуку од 16. 12. 2010 – Уж 250/09, *СГ РС* 15/2011, 184 (185 и след.).

Примењено на овај случај, то би значило да се чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф редукује на случај да жалбени суд одбацује или одбија жалбу – тада заиста не долази до достављања жалбе на одговор. Обрнуто, ако би жалбени суд у седници већа заузео став о усвајању жалбе и преиначењу пресуде, онда би ипак достављао жалбу на одговор, и тек по давању одговора или протеклу рока би доносио одлуку о жалби.

Чини се да је таква теза погрешна, јер није испуњен основи услов за телеолошку редукацију у виду остајања у оквирима намере законодавца. Колико код она била пожељна у смислу спречавања повреде уставних права странака, она би била исто тако неуставна у смислу примата законодавца. У супротном, то би значило да законодавац све и да жели, суштински, не може да донесе неуставан закон, јер би га суд кориговао уставнокомфорним тумачењем или истим таквим попуњавањем празнине, макар и скривене. Тешко је, наиме, документовати намеру законодавца да се чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф не примењује универзално. Обрнуто, концепт апсолутне једностраности жалбе против пресуде у овом спору јесте оно што је законодавац желео, што се може видети како из његове генезе (горе. 3.2), тако и из чл. 125 ст. 7 ЗЈавИнф, по којем жалбени суд о жалби одлучује у року од пет дана од дана пријема жалбе са списима.

5. ПРЕДЛОГ ЗА САНИРАЊЕ НЕУСТАВНОСТИ

Решење проблема се може исходovati на два начина, и сходно реченом (горе, 4.6) оба су у компетенцији законодавца. Први је да се просто чл. 125 ст. 4 ЗЈавИнф брише, и да се на тај начин обезбеди право на саслушање у оквиру жалбеног поступка. Другим речима – напуштање концепта једностраности жалбе.

Други би био задржавање овог концепта, али уз брисање чл. 126 ст. 3 ЗЈавИнф, дакле, кроз обезбеђивање накнадног права на саслушање кроз свакодобну дозвољеност ревизије. Реч би била о хрватском моделу, у којем постоји једностраност жалбе у овом спору, уз апсолутну ревизибилност.⁶⁶

Први приступ је далеко пожељнији, и то како из догматичких, тако и правнополитичких разлога. Нема разлога да се даље шири каузална ревизија, јер примарна улога врховне инстанце није обезбеђивање правилности решења једног спора, већ решавање начелних правних питања и/или уједначавање судске праксе, те развој права. Дозвољавање ревизије само зарад накнадног обезбеђивања права на саслушање је противно томе, јер би се

⁶⁶ Вид. фн. 49, као и чл. 58 у вези са чл. 52 ст. 2 реч. 1 хрватског Закона о медијима (*Narodne novine* 59/04, 84/11, 81/13).

врховна инстанца ангажовала иако је неизвесно да ли ће поводом конкретном спору моћи да оствари своју улогу. Такође, то би значило да се врховна инстанца додатно оптерећује само због тога што постоји потреба да жалбени поступак траје што краће. Обрнуто, он не би уопште трајао фундаментално дуже уколико би се једноставно увела двостраност жалбе. Десетак дана дуже трајања жалбеног поступка није никаква траума у поређењу са отварањем неограниченог приступа врховној инстанци.

6. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Резултат овог истраживања може се заокружено објаснити парадоксом: поступак у којем се расправља о субјективном праву, које има за циљ остварење медијскоправног принципа обостраног саслушања, односно једнакости оружја, уређен је тако да се делимично негира остварење процесноправног принципа (обостраног) саслушања странака, односно једнакости оружја. Но, како објаснити овај парадокс, нарочито када се има у виду да је законодавац при свакој промени процесних закона у последњих 20ак година декларативно настојао да обезбеди право на правично суђење у складу са европским стандардима? Да ли је потез законодавца свесно узимање у обзир кршења основног људског процесног права, што би подразумевало да је био свестан и праксе *ЕСЈП*? Или је то ипак само пропуст, и то још један у низу?

Ко се имало разуме у српски законодавни стил, а поврх тога пажљивије чита ЗЈавИнф процесним наочарама, тај се неће двоумити.

Закони се одавно не доносе након темељних припремних радова у којима учествује струка – а за припремање нпр. ЗЈавИнф струка нису само они који се баве медијским правом! – у којима ће се подробно образложити сваки аспект могућих промена; закони се не доносе на основу исто тако супстанцираног образложења овлашћеног предлагача; о предложеним законима се суштински не расправља у Народној скупштини – нити у оквиру надлежног одбора, нити у пленуму. Доношење ЗЈавИнф је школски пример за тако нешто, и није само предмет овог рада показатељ реченог. То је и апсурдна одредба по којој у медијским споровима „нема мировања поступка” (чл. 123 ст. 5 ЗЈавИнф). Наиме, мировање поступка у тренутку доношења ЗЈавИнф није постојало већ пуних десет година!⁶⁷ Други пример је одредба о месној надлежности по којој је (искључиво) месно надлежан суд према седишту издавача (чл. 121 ЗЈавИнф), с обзиром да је само пар месеци пре тога донет Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштва⁶⁸ према којем

⁶⁷ Оно је напуштено већ доношењем ЗПП из 2004. године. Садашњи ЗПП (2011) настао је тај курс.

⁶⁸ *СГРС* 101/13.

је месна надлежност у медијским парницима концентрисана код Вишег суда у Београду (чл. 4 ст. 2 *leg. cit.*). Због тога се судска пракса нашла у проблему, а *ВКС* је у својим одлукама дао предност „старијој” одредби у односу на „нову”,⁶⁹ што је можда правнополитички оправдано, али је уставноправно веома спорно.

Стога, порука овог рада није само позив на измену ЗЈавИнф, већ указивање на преко потребну промену комплетног законодавног приступа.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Аранђеловић Драгољуб, *Грађанско процесно право Краљевине Југославије III*, Београд 1933
- Бодирога Никола, *Уставна јемства у парничном процесу*, Београд 2019
- Водинелић Владимир, „Одговор на информацију”, у: В. Водинелић *et alt.*, *Право медија с Моделом закона о јавном информисању*, Београд 1998
- Водинелић Владимир, *Грађанско право. Уводне теме*, Београд 1991
- Горшић Фрањо, *Коментар Грађанског парничног процесног права II*, Београд 1933
- Ивошевић Зоран, „Узвраћање на информацију правом на исправку и правом на одговор”, *Анали Правног факултета у Београду* 4/1995
- Јакшић Александар, *Европска конвенција о људским правима. Коментар*, Београд 2006,
- Јакшић Александар, *Грађанско процесно право*, Београд 2017⁹
- Кеча Ранко, *Редовни правни лекови у парничном процесу*, докторска дисертација ПФ у Новом Саду (необј.), Нови Сад 1984
- Кнежевић Марко, *Расправно начело у српском парничном процесу*, Београд 2016
- Марковић Миливоје, *Грађанско процесно право, књига прва, свеска I*, Београд 1957
- Палачковић Душица, *Парнично процесно право*, Крагујевац 2004
- Познић Боровоје, *Грађанско процесно право*, Београд 1965²
- Познић Боровоје, *Грађанско процесно право*, Београд 1993¹³
- Познић Боровоје, *Коментар Закона о парничном процесу. Према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и дојунама*, Београд 2009
- Познић Боровоје, Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд 1999¹⁵
- Познић Боровоје, Весна Ракић-Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд 2015¹⁷
- Ракић-Водинелић Весна, „Закон о парничном поступку Србије 2011”, *Правни записи* 2/2011
- Станковић Гордана, „Преглед основних процесних начела парничне процедуре”, *Правни информатор* 2/2012
- Џуља Срећко, *Грађанско процесно право Краљевине Југославије*, Београд 1936

⁶⁹ *ВКС*, 20. 4. 2017 – П1 167/17, *Билтен ВКС* 1/2018, 73; 29. 8. 2019 – П1 391/19; 29. 8. 2019 – П1 410/19; у том смеру већ у одлуци од 21. 12. 2016 – П1 627/16, *Билтен ВКС* 1/2017, 342.

- Ballon Oskar, „Der Einfluss der Verfassung auf das Zivilprozeßrecht“, *Zeitschrift für Zivilprozess* 4/1983
- Ballon Oskar, „Die Beachtung des rechtlichen Gehörs iSd Art 6 MRK durch die Rechtsmittelgerichte“, *Juristische Blätter* 10/1995
- Beater Axel, *Medienrecht*, Tübingen 2016²
- Bork R., Roth H. (Hrsg.) *Stein/Jonas, Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Bd. 2, Tübingen 2016²³
- Dörr O. et al. (Hrsg.), *EMRK/GG Konkordanzkommentar, Bd. 1*, Tübingen 2013²
- Fasching H., A. Konecny (Hrsg.), *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen, Bd. IV/1*, Wien 2019³
- Fasching Hans, *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*, Wien 1990²
- Galič Aleš, „Pravo na saslušanje i pravna pravila“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Zagrebu* 56 (2006)
- Graberwarter Christoph, Katharina Pabel, *Europäisches Menschenrechtskonvention*, München 2021⁷
- Kramer Ernst A., *Juristische Methoden Lehre*, München-Wien-Bern 2016⁵
- Möllers Thomas M.J., *Juristische Methodenlehre*, München 2019²
- Muckel Stefan, „Grundrechtsgleiches Recht auf prozessuale Waffengleichheit“, *Juristische Arbeitsblätter* 1/2019
- Rechberger Walter, „Gehördefizite im österreichischen Rechtsmittelverfahren“, y: O. Ballon, J. Hagen, *Verfahrensgarantien im nationalen und internationalen Prozessrecht. Festschrift, Franz Matscher zum 65. Geburtstag*, Wien 1993
- Rechberger Walter, Daphne-Ariane Simotta, *Zivilprozessrecht*, Wien 2009⁷
- Rechberger W., T. Klicka (Hrsg.), *ZPO. Zivilprozessordnung*, Wien 2019⁵
- Triva Siniša, *Građansko procesno pravo I*, Zagreb 1972²
- Vollkommer Max, „Der Grundsatz der Waffengleichheit im Zivilprozeß – eine neue Prozeßmaxime?“, y: P. Gottwald (Hrsg.), *Festschrift für Karl-Heinz Schwab*, München 1990
- Zuglia Srećko, *Građanski parnični postupak FNRJ*, Zagreb 1957

Ranko I. Keča
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
r.keca@pf.uns.ac.rs

Marko S. Knežević
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
mknezevic@pf.uns.ac.rs

Exclusion of a Response to the Appeal in the Right to Reply Litigation

On the Constitutionality of the One-sided Appeal Concept

Abstract: *Serbian Law on Public Information and Media, following its predecessor, prescribes so called one-sided appeal against a judgment in a litigation over the right to respond to information – appeal is not submitted to the other party. In addition, in such litigation, revision (second instance appeal on points of law) is inadmissible. In this paper such major exception to the general rules of civil procedure is examined with regard to its constitutionality. It turns out that the concept of one-sided appeal is partially unconstitutional, in the sense of limiting the right to be heard as part of the right to a fair trial. After denying the possibility of teleological reduction, one of the two possible ways of legislative solution is proposed, and that is simply abandoning the concept of one-sidedness of the appeal.*

Keywords: *right to reply; response to the appeal; concept of one-sided appeal; right to be heard; equality of arms; equality of arms in proceedings; right to a fair trial*

Ranko I. Keča
Universität Novi Sad
Juristische Fakultät
rkeca@pf.uns.ac.rs

Marko S. Knežević
Universität Novi Sad
Juristische Fakultät
mknezevic@pf.uns.ac.rs

Ausschluss der Berufungsbeantwortung im Gegendarstellungsstreit Zur Verfassungsmäßigkeit der Berufungseinseitigkeit nebst Revisionsunstatthaftigkeit

Zusammenfassung: *Serbisches Mediengesetz von 2014, seinem Vorgänger folgend, sieht die Berufungseinseitigkeit im Gegendarstellungsstreit vor. Dabei ist die Revision in diesem Streit unstatthaft. Die Abhandlung greift diese erhebliche Ausnahme von allgemeiner Regel des Zivilprozesses im Sinne ihrer Verfassungsmäßigkeit auf. Es wird gezeigt, dass das Konzept der Berufungseinseitigkeit teilweise verfassungswidrig ist, und zwar als unzulässige Einschränkung des Anspruchs auf rechtliches Gehör. Nach Verneinung der Möglichkeit einer verfassungskonformen teleologischen Reduktion wird eine von zwei möglichen gesetzgeberischen Lösungen vorgeschlagen – ersatzlose Streichung der Berufungseinseitigkeit.*

Schlüsselwörter: *Anspruch auf Gegendarstellung; Berufungsbeantwortung; Berufungseinseitigkeit; Anspruch auf rechtliches Gehör; Gleichheit der Parteien; Prozesswaffengleichheit; faires Verfahren.*

Датум пријема рада: 30.08.2021.

Датум прихватања рада: 24.01.2022.